

Literaire leesgesprekken

'De vuurtoren'

De vuurtoren (2007, derde druk 2012)

Koos Meinderts (tekst)

Annette Fienieg (illustraties)

Rotterdam: Lemniscaat

Beste collega,

In deze leskist vindt u vijf lessuggesties bij het boek 'De vuurtoren'. De eerste twee lessen kunnen ingezet worden om het boek te verkennen.

- In les 1 wordt het verhaal voorspeld op basis van illustraties.
- In les 2 wordt het verhaal gelezen en besproken.
- De overige drie lessen zijn opties om met leerlingen in gesprek te gaan rondom de begrippen motief, herhalingen, tijd en perspectief.

Het is de keuze aan u als leerkracht welke en hoeveel van deze drie opties u kiest en in welke volgorde u deze aanbiedt in de groep. Wij hebben deze drie lessen als volgt aangeduid:

- Gesprek 1 van 3: Verhaal schrijven;
- Gesprek 2 van 3: Herhaling;
- Gesprek 3 van 3: Kringloop.

Wij adviseren de activiteiten die u wilt doen in de groep te plannen binnen drie weken om de betrokkenheid van de groep vast te houden.

Daarnaast is een brief aan het bestand toegevoegd als u ervoor kiest om leesgesprek 3 van 3 (Kringloop) uit te voeren. Er wordt hierin aan de ouders gevraagd of ze een tip en een top willen geven over het kunstwerk van hun kind.

Wij wensen u veel plezier!

Jente Mooij (derdejaarsstudent Iselinge Hogeschool)
Rhodé Nijhof (derdejaarsstudent Iselinge Hogeschool)
Nathalie Raven (derdejaarsstudent Iselinge Hogeschool)
Janneke Meijer (leerkracht)

Brief ouders als er wordt gekozen voor gesprek '3 van 3', Kringloop

Brief ouder(s)/ verzorger(s),

Zoals u misschien al heeft gehoord van uw kind, zijn wij op school bezig met het voeren van literaire leesgesprekken. Aan de hand van het prentenboek 'De vuurtoren' zijn de leesgesprekken ontwikkeld. Van week .. t/m week ... zijn wij hier mee bezig in de klas. Op een gegeven moment zullen de kinderen een creatieve verwerkingsopdracht (het maken van een gedicht, tekening of een verhaal) meenemen naar huis. Ze mogen alles maken wat betrekking heeft op het prentenboek. De leerlingen worden hier op school niet voor beoordeeld. We zijn wel benieuwd naar uw mening. Daarom wil ik u vragen om een tip en een top te geven over het kunstwerk dat uw zoon/dochter mee naar huis neemt. Uw kind neemt het kunstwerk hierna weer mee naar school, zodat we het in de klas kunnen ophangen.

Wij hopen op uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

....

Gesprek 1: Illustraties en voorspellen verhaal

Lesopbouw

De leerlingen maken kennis met het verhaal 'De Vuurtoren' van Koos Meinderts. De leerlingen gaan het verhaal voorspellen aan de hand van zes verschillende illustraties/prenten uit het boek. Hier worden vragen over gesteld.

INLEIDING (7 minuten)

Er hangen zes prenten verspreid door het lokaal. De prenten vormen steeds een tweetal:

- Oma zorgt voor Jonas - Jonas zorgt voor oma
- Kus oma met gele jurk - kus oma met roze jurk
- Uit het raam kijkt jonge oma - Jonas en oma voor het raam.

Leg de opdracht uit:

De leerlingen mogen straks door de klas lopen om de prenten te bekijken. Geef de leerlingen de volgende opdracht:

- Vraag jezelf af: wat zie ik op deze tekening? (interpretatievraag).
- Als ik kijk naar de kleuren in deze tekening: wat merk ik? wat voel ik? (inlevingsvraag).
- Welke plaat geeft jou een idee van wat er gebeurt in het boek? (interpretatievraag).

De leerlingen lopen ongeveer vijf minuten door het lokaal; laat hen hardop denken.

KERN (20 minuten)

De leerlingen gaan weer zitten op hun plek.

Pak de prenten erbij een hang ze in een willekeurige volgorde op het bord.

*Benoem dat de antwoorden die de leerlingen geven allemaal goed zijn. Het gaat hierbij om het denken/proces.

*Zorg ervoor dat iedereen aan de beurt komt. Stel een vraag en geef de leerlingen desnoods de tijd om in tweetallen na te denken over de vraag.

Kijk naar je eigen klas. Behandel alle vragen klassikaal of laat de leerlingen in tweetallen of in groepjes over de vragen in gesprek gaan.

In welke volgorde zou jij de tekeningen plaatsen (voor een verhaal)?

Wie denk je dat de man is die je ziet? (interpretatievraag)

Wie denk je dat de vrouw is die je ziet? (interpretatievraag)

Wat zie je aan de kleding? (interpretatievraag)

Wat valt je op aan de haardracht? (interpretatievraag)

Wat trekt je aandacht? (interpretatievraag)

Wat denk je dat er hiervoor of hierna gebeurt? (vergelijkende vraag)

In welke tijd/ seizoen speelt het verhaal zich af? (verklaringsvraag)

Wat zouden de gedachten van de persoon die je ziet zijn? (inlevingsvraag)

Verbanden leggend:

Hoe zijn deze mensen bij elkaar gekomen? (vergelijkingsvraag)

Dit verhaal heet 'de Vuurtoren' kan iemand uitleggen waarom? (verklaringsvraag)

SLOT (2 minuten)

Leg uit dat we de antwoorden van de vragen de volgende keer te horen krijgen. Dan gaan we het verhaal lezen.

Activiteit

Aan de hand van een aantal illustraties ontdekken we het/ een verhaal.

Narratologie

- Opbouw
- Tijd
- Ruimte
- Motief

Gevraagde voorbereiding

De uitgekozen prenten lamineren (zie bijlage 1).
Vragen gelamineerd (zie bijlage 2).

Tijdsduur

± 30 minuten

Benodigde materialen

De gelamineerde platen/ illustraties

Organisatie

De verschillende illustraties/prenten hangen in het lokaal.

Lesdoelen

Aan het eind van de les hebben de leerlingen nagedacht over de verschillende prenten aan de hand van gestelde vragen.

Gesprek 2: Vragen over het verhaal

Lesopbouw

De leerlingen luisteren naar het verhaal, voorgelezen door **de schrijver van het boek**. De leerlingen hebben zelf een exemplaar van het boek voor zich liggen. De leerlingen lezen mee en kijken naar de plaatjes van het boek. Daarna mogen de leerlingen vragen opschrijven over wat voor hen nog onduidelijk is. Ook wordt er in deze les aandacht besteed aan de herhalingen in het boek.

INLEIDING (15 minuten)

Filmpje waarop het boek door Koos Meinderts zelf voorgelezen wordt. <https://www.youtube.com/watch?v=6KLdoqs1h9s>

Kern (25 minuten)

Aan de hand van het filmpje krijgen de leerlingen ongeveer vijf minuten de tijd om vragen te bedenken. De leerlingen beginnen met:

- Twee vragen voor zichzelf bedenken. (Individueel) (5 minuten) (dit kan gaan over de personen, de gebeurtenissen, taalgebruik enz.).
- De leerlingen gaan met schouder-/ oogmaatje in gesprek. De beste vraag van hen beide kiezen ze uit (2 à 3 minuten).
- De beste vragen die uit de tweetallen komen, gaan mee naar een groepsverband van max. vier leerlingen; hieruit komen dan in totaal twee vragen. Deze worden besproken en er wordt een eigen antwoord op bedacht (8 minuten).
- Deze vragen staan op gekleurde briefjes (elk groepje een andere kleur); deze briefjes worden vervolgens verzameld door de leerkracht; hij/ zij zorgt dat er geen dubbele vragen zijn; daarna maakt hij een circuitvorm waardoor elk groepje twee vragen krijgt van een ander groepje. Deze gaan ze vervolgens bespreken (5 minuten).

SLOT

Vragen bedenken als reflectie.

- De leerkracht stelt de vraag: (5 minuten)

Welk groepje heeft er een vraag die nog onbeantwoord is gebleven?

* Indien er geen vragen naar voren komen, pakt de leerkracht een van de vragen klassikaal op, vraagt naar de verschillende antwoorden van de groepjes.

Het is een aanrader om aan het eind van les 2 de leerlingen de boeken mee te geven naar huis. Vraag de leerlingen het verhaal voor te lezen aan hun ouders. Welke vraag hebben hun ouders over het verhaal? Deze komt op een post-it mee naar school en kan toegevoegd worden aan de vragenverzameling van de leerlingen.

Activiteit

Het boek wordt voorgelezen door de schrijver van het boek; daarna gaan de leerlingen bezig met vragen bedenken over dit verhaal en het klassikaal bespreken van deze vragen.

Narratologie

- Opbouw
- Tijd
- Bewegredenen
- Ruimte
- Motief
- Taalopbouw

Gevraagde voorbereiding

- Het filmpje klaarzetten
- Post-its klaar leggen

Tijdsduur

± 40 minuten.

Benodigde materialen

- Digibord
- Post-its.

Organisatie

-

Lesdoelen

Aan het eind van de les zijn de leerlingen bezig geweest met vragen bedenken en bespreken aan de hand van het verhaal.

Gesprek 1 van 3: Verhaal schrijven

Lesopbouw

De les wordt gestart met het uitleggen van de opdracht door de leerkracht. De leerlingen moeten het verhaal verder schrijven. Het verhaal moet wel aan een aantal eisen voldoen.

Beginsituatie

De leerlingen kennen nu het verhaal.

Eis: de leerlingen kennen de begrippen 'flashforward', 'flashback' en 'perspectief'.

INLEIDING (10 minuten)

De boeken zijn er → mogelijkheid geven om het verhaal nog even te lezen, het boek te bekijken.

De leerkracht benoemt wat de doelen van de les zijn:

- De leerlingen hebben aan het eind van de les een verhaal geschreven vanuit een zelfgekozen perspectief.
- De leerlingen weten aan het eind van de les wat een flashforward en een flashback zijn. Ze kunnen dit verwerken in een verhaal.

KERN (25 minuten)

De leerkracht gaat de opdracht uitleggen. De leerlingen krijgen straks een schrijfpapier om het verhaal op verder te schrijven. Hoe denken jullie dat het verhaal verder gaat? (interpretatievraag)

Laat de eisen waaraan het verhaal moet voldoen zien.

Er moet een flashback of een flashforward in zitten. Wie weet wat dit is? (kennisvraag)

Flashback: terugblik in een verhaal.

Flashforward: op het verhaal vooruitlopen.

Het verhaal moet worden geschreven vanuit één perspectief. Wie weet wat dat betekent? (kennisvraag)

Perspectief: gezichtspunt van iemand.

Vanuit welk perspectief zou je het verhaal verder kunnen schrijven? (kennisvragen) (oma, Jonas of de ouders.)

Misschien vinden de leerlingen het leuk om het verhaal te schrijven vanuit het perspectief van de vuurtoren of het steeds terugkerende poppetje.

De leerkracht schat zelf in bij zijn klas hoe lang het verhaal moet zijn.

De leerlingen gaan het verhaal verder schrijven. Geef aan via het digitale bord hoeveel tijd de leerlingen hiervoor hebben.

Begeleid de leerlingen waar het nodig is.

SLOT (10 minuten)

De meeste leerlingen zullen nu wel ongeveer klaar zijn. Als zij dit willen, mogen ze hun eigen geschreven stuk voorlezen voor de rest.

Activiteit

De leerlingen mogen zelfstandig het verhaal verder schrijven.

Narratologie

- Tijd
- Perspectief

Gevraagde voorbereiding

- Schrijfpapier klaarleggen.

Tijdsduur

Ongeveer 45 minuten

Benodigde materialen

- Schrijfpapier voor iedere leerling
- Timer
- Digitaal bord

Organisatie

De leerlingen zitten aan hun eigen tafel.

Lesdoelen

Aan het eind van de les hebben de leerlingen vanuit een bepaald perspectief het verhaal verder geschreven, met hierin een flashforward of een flashback.

Huiswerk

De verhalen moeten de volgende keer af zijn (weektaak)?

Gesprek 2 van 3: Herhaling

Lesopbouw

De les wordt gestart met vragen aan de leerlingen. Na de vragen en de antwoorden zijn de doelen van de les aan de beurt.

Tijdens de kern gaan de leerlingen aan de slag met de inhoud van het boek. De leerlingen ontdekken welke herhalingen er in het boek staan. Daarna gaan ze aan de slag met de kopieën waarbij ze erachter komen wat de bijvoeglijk naamwoorden en de herhalingen doen met het verhaal.

Aan het einde wordt er besproken wat de leerlingen hebben ondervonden en wordt er gereflecteerd.

INLEIDING

De leerlingen gaan in tweetallen aan de slag, elk tweetal krijgt het boek. Het is de bedoeling dat de leerlingen de verschillende herhalingen ontdekken in het boek. De leerlingen krijgen post-its waar ze de herhalingen op kunnen schrijven; deze post-its plakken ze op de bladzijden waar de herhalingen zich bevinden.

De herhalingen die de leerlingen kunnen tegenkomen kunnen te maken hebben met:

- Tijd
- Ruimte
- Omgeving
- Woorden en tekeningen
- Personages
- Aankleding

Nadat de leerlingen de herhalingen hebben opgeschreven en in het boek hebben geplakt, worden de post-its klassikaal besproken. "Wat is jullie allemaal opgevallen?"

De leerlingen bladeren steeds terug of zij de herhalingen die de andere leerlingen noemen ook kunnen ontdekken.

Kern:

De klas wordt in groepjes van twee of drie leerlingen verdeeld. De groepjes gaan aan de slag met de herhalingen en de bijvoeglijk naamwoorden (herhaal de betekenis hiervan). De helft van de groepjes krijgt bijvoorbeeld de eerste prent van de bijlage. Op deze prent halen zij de herhalingen en de bijvoeglijk naamwoorden weg en beantwoorden de vraag "Wat is het effect?".

De andere helft van de groepjes krijgt dan bijvoorbeeld de tweede prent van de bijlage. Deze groepjes bekijken de prent en voegen juist nieuwe (bijvoeglijk) woorden toe aan de tekst, om zo een 'nieuwe' tekst te maken. Ook zij moeten daarna de vraag "Wat is het effect?" beantwoorden.

Nadat de groepjes klaar zijn met het bewerken van hun prenten, wisselen de groepjes van prenten en gaan ze kijken naar elkaars antwoorden.

SLOT

Als de blaadjes zijn uitgewisseld en de groepjes deze met elkaar hebben besproken, wordt dit klassikaal besproken. "Wat zijn de bevindingen van de leerlingen?"

Activiteit

Ontdekken welke herhalingen zich bevinden in het boek en kijken of het verhaal anders wordt als de bijvoeglijk naamwoorden weggelaten worden.

Narratologie

- Motieven
- Taalgebruik

Gevraagde voorbereiding

- Zorgen voor genoeg boeken
- Post-its
- Kopieën van 2 bladzijden

Tijdsduur

30-45 minuten

Benodigde materialen

- Prentenboeken
- Post-its
- Kopieën van de 2 bladzijden voor de tweede opdracht (zie bijlage 3)

Organisatie

Van tevoren de bladzijden kopiëren.

Lesdoelen

Aan het eind van de les zijn de leerlingen zich bewust van het effect van herhalingen in een tekst.

Aan het einde van de les hebben de leerlingen samengewerkt.

Gesprek 3 van 3: Kringloop

Lesopbouw

INLEIDING

Introductie van begrip *de kringloop*.

Bijv. met liedje *kringloop van het leven* uit: De Leeuwenkoning <https://www.youtube.com/watch?v=K6PMnE3pMZ8> of vanuit kringlopen in de natuur. (passend bij je groep en/of de interesse). **Intentie** is dat je daarna verder kunt met begrip “kringloop van het leven” om de koppeling naar het verhaal te kunnen maken.

KERN

Welke cyclus/ kringloop herkennen leerlingen in het verhaal?

MOTIEF (eventueel uitleggen/ definitie geven)

In tweetallen denken de leerlingen na over de volgende vragen:

- Hoe laat de schrijver de cyclus van het leven terugkomen in het boek?
- Hoe heeft de illustrator motieven uitgewerkt?
- Wat wil de schrijver duidelijk maken met de tekst?
- Op welke manier zijn tekeningen en tekst met elkaar verbonden?

Opricht:

Als jullie een kringloop/ motief uit het boek mogen tekenen, weergeven, verbeelden ... hoe komt dit er dan uit te zien? Je gaat dit nu maken. Voorbeelden alleen voor leerlingen die niet op een “eigen idee” komen ...

(opdracht is wat “vaag” geformuleerd, om zoveel mogelijk het eigen idee van de leerlingen zelf de ruimte te geven) Check of dit bij je leerlingen past, maak de opdracht anders passend voor je groep.

Intentie een creatieve verwerking van een kringloop/ cyclus/motief uit het verhaal

SLOT

Evaluatie van de creatieve verwerking van de leerlingen.

- Welk motief zien we hier?
- Hoe heb je dat in beeld gebracht?
- Wat is de bedoeling van de schrijver geweest denk je?
- Waarom denk je dat?
- Hoe kunnen we zien dat .....

De leerlingen nemen de cyclus mee naar huis en vragen om een beoordeling van de ouder(s)/verzorger(s). De leerling krijgt één tip en één top. Hier wordt een week later nog even aandacht aan besteed.

Activiteit

De kringloop van het leven verbeeld

Narratologie

- Taalopbouw
- Opbouw
- Motief
- Beweegredenen
- Tijd

Gevraagde voorbereiding

Leerkracht: Het filmpje klaarzetten

Tijdsduur

± 45/ 60 minuten

Benodigde materialen

- Suggestie voor een creatieve verwerking (zie bijlage 4)
- Materialen: papier, stiften, potloden etc.

Organisatie

Inleiding en slot evt. in een kring.

Lesdoelen

Aan het eind van de les weten de leerlingen wat een motief is.

Aan het eind van de les kunnen de leerlingen verwoorden welke motieven in dit verhaal aanbod komen en wat ze voor het verhaal betekenen.

Huiswerk

De leerlingen nemen de cyclus mee naar huis voor de beoordeling.

Bijlage 1

Op deze tekening zie ik....

Welke tekening maakt voor jou goed duidelijk wat er gebeurt in het verhaal?

Wat valt je op in de tekening?

Wat trekt je aandacht in de tekening?

Wat denk je dat er hiervoor gebeurde?

In welke tijd/ seizoen speelt het verhaal?

In welke volgorde zou jij de tekeningen plaatsen (voor een verhaal)?

Wie denk je dat de man is, die je ziet?

Wie denk je dat de vrouw is, die je ziet?

Wat zie je aan de kleding?

VERBANDEN LEGGEND

Hoe zijn deze mensen bij elkaar gekomen?

Wat valt je op aan de haardracht?

Dit verhaal heet 'De Vuurtoren'. Kun je uitleggen waarom?

Wat zouden de gedachten zijn van de persoon die je ziet?

Bijlage 2

Bijlage 3

Voorbeelden

's Avonds, als Jonas het licht in de vuurtoren had ontstoken, ging hij naast haar zitten. Dan dronken ze thee en keken ze naar het licht van de vuurtoren dat in eindeloze herhaling over het water veegde. Oma had zich teruggetrokken in het verleden toen ze nog geen oma was, maar een vrolijk meisje met appelrode wangen en een herfstrode mond en als ze opzij keek naar Jonas zei ze: 'Je mag me wel kussen hoor, als je dat wilt' en dan pakte Jonas haar hand en vertelde hij haar het verhaal van de dansavond in het dorps huis. Dan glimlachte oma en zei: 'Ja, ja. Zo was het, precies zo was het.'

Op een avond vroeg oma: 'Zie je daar dat eiland, Jonas? Dat eiland met die vuurtoren. Ach, kun je me daar niet heen brengen?' Maar Jonas zag geen eiland. 'Zie je dat licht dan niet, in de verte?' 'Dat is het licht van een schip, oma.' En oma zweeg, maar de avond erop vroeg ze weer: 'Zie je daar dat eiland, Jonas?' Maar weer zag Jonas niets. Het leek oma niet te deren.

Kleine Jonas heette haar droom en kleine Jonas kwam, op een mooie dag in het vroege voorjaar, een grappig jongetje met lieve oortjes die 's avonds als hij moe was gloeiend rood werden, als twee lantaarntjes van vlees.

Bijlage 4

Dit is bedoeld als voorbeeld als leerlingen zelf niet op een idee komen.

Voorbeeld van twee leerlingen uit groep 8.

Zij hebben bijpassende woorden (over de cyclus) eromheen geschreven.

Voorbeeld leerling groep 8

Zij heeft 'oma' geschetst en vervolgens de lijnen gevuld met woorden uit het verhaal.

